પ્રવચન નં. - ૧૦ ગાથા ૩૨૦ તા. ૧૮-૮-૭૦

સમયસાર શાસ્ત્ર સિદ્ધાંત હૈ ઉસકી ૩૨૦ ગાથા– સૂક્ષ્મ ભાવ હૈ. અનંતકાળથી ક્યા ચીજ હૈ ઉસકા ઉસકો બોધ કભી હુઆ નહિ. એમાં આ ગાથા તો બહોત માખણ હૈ એકલી, હિંમતભાઈ એ વાંચે ને તો મ્હોં માથુ હાથ આવે એવું નથી કાંઈ કોઈ દિ' અભ્યાસ ન મળે ન કાંઈ. સૂક્ષ્મ પડશે. સાંભળો. (સાંભળ્યા પછી સમજવું કે નહિ) સમજવાની તો દરકાર કરે ત્યારે વાત સાંભળે તો ખરા હજી. ક્યા કહેતે હૈ. બાત ઓ ચલતી હૈ કે પાંચ ભાવ હૈ, એક પારિણામિક ભાવ અને એક ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિકભાવ એટલે શું ? એટલે ક્યા ? અર્થાત્ શું ? ક્યા– શું અમારી ભાષામાં, ક્યા તુમ્હારી ભાષામેં.

જો આત્મા ત્રિકાળી દ્રવ્ય હૈ, ત્રિકાળી દ્રવ્ય, વસ્તુ, સત્, ચિદાનંદ, સત્ શાશ્વત ચિદ્ નામ જ્ઞાન ને આનંદકા કંદ ધ્રુવ સ્વરૂપ હૈ ઉસકો અહીંયા પારિણામિક સહજ ભાવ કહેનેમેં આતા હૈ. સમજમેં આયા ? જો વસ્તુ, ત્રિકાળ જે વસ્તુ આત્મા અવિનાશીપણું ઉસમેં, ત્રિકાળપણું આનંદ અને જ્ઞાનાદિ ગુણોનું ત્રિકાળપણું ઐસી, ઓ ચીજકો અહીંયા પારિણામિકભાવ સહજભાવ કોઈકી અપેક્ષા વિનાકા અનાદિ અનંત ભાવ ઉસકો અહીંયા પારિણામિકભાવ કહેનેમેં આયા હૈ.

ઔર ઉસકી પર્યાય જો હૈ, અવસ્થા જો હૈ, હાલત હૈ દશા, એ પર્યાયકા ચાર બોલ કહેનેમેં આયા હૈ. સમજમેં આયા ? તો તો પર્યાય ઉદય આ ગયા જરા વિચાર આવ્યો. રાત્રે પ્રશ્ન હતો ને ? વિકારકા ઉદય આત્માકી વિકારી પર્યાય હૈ. એ પ્રશ્ન પરકે કારણ એ હોતા હૈ યહ સવાલ અહીંયા હૈ નહિ. સમજમેં આયા ? પર્યાય આયા કે નહિ ? ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ હૈ. એક વિકારભાવ ઉદયભાવ, એક ઉપશમભાવ એક ક્ષયોપશમભાવ કાંઈક વિકાસ અને કાંઈક વિઘ્ન ઉપશમમાં વિકાસ ને વિઘ્ન બિલકુલ નહિ ઓર ક્ષાયિકમાં વિઘ્ન બિલકુલ નહિ ને નિર્મળ દશા એ બધી ચાર અવસ્થાઓ છે અવસ્થા હૈ, પર્યાય હૈ. યહ અપની પર્યાય અપનેસે હૈ. સમજમેં આયા ? ચાહે તો ઉદયભાવ હો કે ચાહે તો ક્ષાયિકભાવ હો. ચાહે તો ધર્મભાવ હો કે ચાહે તો અધર્મભાવ હો પણ હૈ અપની પર્યાય નિજ દ્રવ્યકી પર્યાય, આરે આ.

દ્રવ્ય જો ધ્રુવ હૈ ઉસકી જો અવસ્થા હૈ પર્યાય હાલત એ અપની હૈ અપનેસે હૈ. પરકી અપેક્ષા કુછ હૈ નહિ ઐસે સિદ્ધ કીયા અહીંયા તો. સમજમેં આયા ? રાત્રે પ્રશ્ન થયો હતો ને ? એમ કે કર્મને વશે છે એમ આવ્યું 'તું ને ભાઈ પોતે વશ થાય છે. કર્મ વશ કરાવતું નથી. કર્મને, જડને આત્મા તાબે હોકર અજ્ઞાનમેં પૂરણ તાબે હોકર વિકાર કરતે હૈં, ઔર ભાનમેં જરી અસ્થિરતા પરકા આધીન હો જાતા હૈ ઓ કારણે ઉસમેં વિકાર હોતા હૈ. તો વિકાર એ જીવની દુઃખરૂપ વિકારી અવસ્થા હૈ ને પીછે ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક

એ નિર્વિકારી, નિર્દોષ, આનંદ આદિકી પર્યાય હૈ પર્યાય નામ અવસ્થા.

તો એ ચાર ભાવમેંસે ક્યા ભાવસે મુક્તિ હોતી હૈ યે બાત ચલતી હૈ. સમજમેં આયા ? તો અહીં કહા દેખોઃ દૂસરા પારીગ્રાફ હૈ ને ? કલ ચલાને, જો શક્તિરૂપ મોક્ષ હૈ વહ તો શુદ્ધ પારિણામિક હૈ. કલ ચલા હૈ. પાનુ ત્રીજું ઉસકા આખિરકા દૂસરા પારીગ્રાફ, અથવા પહેલા-બીજા સે ચોથા પારીગ્રાફ, દો લીટીકા પારીગ્રાફ, દો પંક્તિ. એને હાથેય નહિ આવે બતાવો એને કોઈ દિ' ચોપડો જોયોય ન હોય આ.

" જો શક્તિરૂપ મોક્ષ હૈ, " ક્યા કહેતે હૈં ? કે મોક્ષ હોતા હૈ એ ક્યા ભાવસે હોતા હૈ ? કઈ પર્યાયસે હોતા હૈ ? યે બાત ચલતી હૈ. મોક્ષ ક્યા મોક્ષ અપની અવસ્થામેં પરમ આનંદકી દશા ઉસીકા નામ મોક્ષ. એ પરમ આનંદકી પૂરણ દશા, જો પર્યાયમેં હોતી હૈ ઉસકો યહાં ક્ષાયિક ભાવ, પારિણામિક મોક્ષભાવ કહેતે હૈ, પારિણામિકકી પર્યાય હોં ? પણ વો યહાં નહિ લેના પણ યહાં તો મોક્ષકા કારણ કૌન હૈ એમ લેના હૈ. સમજમેં આયા ? મોક્ષ જો પૂરણ આનંદકી પર્યાય હૈ. પરમ શુદ્ધ, પરમ શુદ્ધ, એ અવસ્થાકા કારણ કોણ ?

તો કહેતે હૈ કે શક્તિરૂપ મોક્ષ હૈ ઓ તો કારણ નહિ. જો ત્રિકાળ મોક્ષ હૈ, આત્માકા સ્વભાવભાવ, સહજભાવ, શુદ્ધભાવ, અવિનાશી ધ્રુવ સ્વભાવ ઓ તો મોક્ષ હૈ અનાદિકા. એ તો શુદ્ધ પારિણામિકરૂપ ભાવ હૈ. ઉસકી બાત યહાં ચલતી નહિં. " પ્રથમસે હી વિદ્યમાન હૈ " ઓ ત્રિકાળ મોક્ષસ્વરૂપ તો પહેલેસે અનાદિકા અંતરમેં સ્વભાવરૂપ ભાવ હૈ, ઓ નયા પ્રગટ હોતા હૈ ઐસી બાત હૈ નહિ. સમજમેં આયા. " પ્રથમસે હિ વિદ્યમાન હૈ "

" યહ તો વ્યક્તિરૂપ મોક્ષકા વિચાર ચલ રહા હૈ " યહાં તો ભગવાન આત્મા ધ્રુવ આનંદ સ્વરૂપ, ઓ તો મુક્ત સ્વરૂપ હિ હૈ અનાદિસે, એ તો વિદ્યમાન હિ હૈ મોક્ષ, ઉસકા યહાં કોઈ પ્રશ્ન હૈ નહિ. પણ ઉસકી પર્યાયમેં, અવસ્થામેં, હાલતમેં, શક્તિમેંસે વ્યક્તતા પ્રગટ હો મોક્ષકી પરમ આનંદકી એ દશાકા કારણ કૌન હૈ, ઓ બાત ચલતી હૈ. સમજમેં આયા ? તો કહેતે હૈ- યહાં તો વ્યક્તિરૂપ મોક્ષ ઉસકા વિચાર ચલ રહા હૈ. શક્તિરૂપકા મોક્ષકી બાત નહીં હૈ. સમજમેં આયા ?

ઈસી પ્રકાર જરી સૂક્ષ્મ હૈ જરી સૂક્ષ્મ હૈ એમ કહેતે હૈ. બહોત સૂક્ષ્મ હૈ ઐસી બાત તો હૈ નહિ. (જરી માને ?) થોડી, અલ્પ.

ઈસી પ્રકાર આખિરકા પારીગ્રાફ " સિદ્ધાંતમેં કહા હૈ કે " ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરદેવ જિસકો ત્રિકાળ જ્ઞાન હુઆ એ જ્ઞાનમેં જો ત્રણ કાળ, ત્રણ લોક ભાસન હુઆ, ઉસકી દિવ્યધ્વનિ નીકળી. દિવ્યધ્વનિ-દિવ્ય નામ પ્રધાન અવાજ. એ અવાજકો ગણધરદેવે સિદ્ધાંતમાં રચના કીયા એ સિદ્ધાંતમેં, " ઈસી પ્રકાર સિદ્ધાંતમેં કહા હૈ કે નિષ્ક્રિયઃ શુદ્ધપારિણામિકઃ " સમજમેં આયા ? આ શ્લોકનો અર્થ પંચાસ્તિકાય પદ

ગાથામાં હૈ. સંસ્કૃત ટીકામેં પંચાસ્તિકાય-જયસેનાચાર્યની ટીકામેં. આ " નિષ્ક્રિય પારિણામિકઃ " સમજમેં આયા ? પહેલા ખબર નહિ પછી કહેતે હૈ શાસ્ત્રમેં યહાં- " નિષ્ક્રિય પારિણામિકઃ " પણ કહાં આયા ? સમજમેં આયા ? અબી તક તો તીન વાર વાંચ્યા પણ કહાં આયા ઉસકી ખબર નહિ. પીછે અબી હમણાં પંચાસ્તિકાય ફેરવતે થે, ચાર ભાવ હૈ ને ભાઈ એમાં, પછી કીધું લાવ આમાં હશે કાંઈ ? છે અહીંયા પંચાસ્તિકાય ૫૬-૫૬ પહેલે તીન વાર વાંચ્યા તો કહાં હૈ ઐસા ખ્યાલ નહિ કભી. આ પહેલે-વહેલે યહાં આતે હૈ, દેખો જુઓ, શબ્દ હૈ યહાં, " અત્ર વ્યાખ્યાનેન મિશ્ર ઉપશમિક, ક્ષયોપશમિક, ક્ષાયિક મોક્ષ કારણમ્ " ભાઈ આ ચાર ભાવની જ વ્યાખ્યા છે અહીંયા. જયસેનાચાર્યની ટીકા, આ પણ જયસેનાચાર્યની ટીકા.

ક્યા કહેતે હૈ અત્ર વ્યાખ્યાનેન યહાં વ્યાખ્યાન નામ પ્રસિદ્ધ કથનમેં મિશ્ર ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક મોક્ષ કારણમ્ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિક દશા મોક્ષનું કારણ છે, મોક્ષકી દશા ઓ ક્ષાયિકભાવકી હૈ એ ક્ષાયિકભાવકા કારણ કોણ ? કે મિશ્ર ઉપશમ, ક્ષાયિક મોક્ષ કારણમ્, મોહોદયો સહિત ઉદયો, બંધ કારણમ્, પણ આત્મામેં જો મિથ્યાત્વ અને રાગ દ્વેષકી પર્યાય ઉત્પન્ન હોતી હૈ એ ઉદયભાવ હૈ, યે બંધકા કારણ હૈ. તીન ભાવ મોક્ષકા કારણ હૈ, ઉદયભાવ બંધકા કારણ હૈ. સમજમેં આયા હૈ ? આમાં બહુ વ્યાકરણ સંસ્કૃતની કાંઈ જરૂર નથી પડતી. ઉસકી રુચિકી જરૂર હૈ. નંદકિશોરજી. " શુદ્ધ પારિણામિકઃ અસ્તુ બંધ મોક્ષયોઃ અકારણં ઈતિ ભાવાર્થઃ " સંસ્કૃતમાં હૈ પંચાસ્તિકાય. શુદ્ધ પારિણામિકઃ અસ્તુ, ભગવાન ત્રિકાળ શુદ્ધ ભાવ, ત્રિકાળ ધ્રુવ એ બંધ મોક્ષના અકારણ હૈ. બંધ ને મોક્ષના કારણ એ ધ્રુવ વસ્તુ નથી. ' તથા ચઉકતમ્ ' પછી કહ્યું છે, મોક્ષ કુર્વન્તિ મિશ્ર ઉપશમિક ક્ષાયિક અભિતાઃ. એટલે અભિતા નામ બંધ ઉદયકા ભાવા, નિષ્ક્રિય અપરિણામિકઃ ભાઈ આ શ્લોક હૈ- પહેલો શ્લોક કહ્યા પછી આ દૂસરા શ્લોક આયા. એઈ મોક્ષં કુર્વન્તિ મિશ્ર ઉપશમિક-ક્ષાયિક અભિતાઃ- આત્માની પૂર્ણ આનંદ દશા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, ઓ મોક્ષકી દશાકા કારણ મિશ્ર નામ ક્ષયોપશમભાવ, ઉપશમભાવ અને ક્ષાયિક અભિતાઃ જિસકા નામ આ તીન હૈ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને ક્ષાયિક.

બંધ ઉદયકા ભાવાત જિતની પર્યાયમેં અપનેસે, મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય યોગકા પર્યાય પ્રગટ હોતા હૈ એ બંધકા કારણ હૈ. સમજમેં આયા ? (બંધકા કારણ હૈ યહ બાત બરાબર પણ અપનેસે, અપનેસે) કહ્યાને વો. સમયસાર જયસેન આચાર્યની ટીકામાં છે, ૧૦૭ ગાથા સમયસાર છે ને ભાઈ ! ઉપાદેય- ઉપાદેય કરી ત્યાં છે જુઓ ' અનાદિ બંધ પર્યાય વશેન ' સંસ્કૃત છે ભાઈ એમાં, પાનું ૧૭૨- ગાથા ૧૦૭ સંસ્કૃતની પહેલી લીટી ટીકાની જયસેનાચાર્યની- આ રાત્રે પ્રશ્ન હુઆ થા ને વો- " અનાદિ બંધ પર્યાયવશેન "- અનાદિકા કર્મ જો પડા હૈ, ઉસકે વશ હોતે હૈ તો વિકાર હોતા હૈ, કંઈ કર્મ

વિકાર કરાતે નહિં. (વાહ રે વાહ) છે ભાઈ ? ૧૦૬ પછી તરત જ-સમજમેં આયા ?

પણ અહીંયા-અહીંયા આયાને આપણે કે ચાર પર્યાયહૈ અવસ્થા હૈ અને એક ધ્રુવ તત્ત્વ હૈ. તો ઉસકા અર્થ યે હુવા કે પર્યાય ઉસકી ઉસમેં ઉસકે કારણસે હોતી હૈ. પંડિતજી સમજમેં આયા ? પણ લોકોને ખબર નથી કે માર્ગ ક્યા હૈ, વિકાર ક્યા હૈ શું ધર્મ ? માથાકુટ. આ વ્રત કરો. પૂજા કરો ને ભક્તિ કરો થઈ ગયો ધર્મ-ધૂળેય ધર્મ નથી. સૂન તો સહી. સમજમેં આયા ? ભગવાન આત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપ જો ધ્રુવ હૈ, ઓ તો નિષ્ક્રિય હૈ, યહાં કહાને, સિદ્ધાંતમેં પારિણામિકકો નિષ્ક્રિય કહા હૈ, તો આ ગાથા હૈ. કહાંકી ગાથા હૈ એ ખબર નહિં, પણ એ ગાથા હૈ. ઔર એ વિકાર જો ઉત્પન્ન હોતા હૈ અપની અવસ્થામેં, જિસકો યહાં ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ કહા, અવસ્થારૂપ કહા દશારૂપ કહા ઔર ત્રિકાળી ભાવ પારિણામિકરૂપ નિષ્ક્રિય કહા ઓ બંધ મોક્ષકા કારણ ત્રિકાળીભાવ નહિ. સમજમેં આયા ? આ તો અલૌકિક બાત હૈ, અગમ્યકો ગમ્ય કરના ઐસી ચીજ હૈ અહીંયા તો.

કહેતે હૈ એ વિકાર ક્યૂં ઉત્પન્ન હોતા હૈ આત્મામેં ? (જી. હાં બતાઈએ) " અનાદિ બંધ પર્યાયવશેન " વશ હોનેસે, કર્મબંધન હૈ ઓ આત્માકો વિકાર કરાતે હૈ ઐસા હૈ નહિ તીન કાળમેં ? પરદ્રવ્ય વિકાર કરાતે નહિ. પણ પરદ્રવ્યકી પર્યાયમેં તાબે હો જાતે હૈ. સમજમેં આયા ? " વશેન " ઐસા પાઠ હૈ. " વીતરાગ સ્વસંવેદન લક્ષણ ભેદજ્ઞાન અભાવાત્ " પાછો આ ન્યાય આપ્યો- સમજમેં આયા ? રાગસે ભિન્ન ભગવાન આત્મા શુદ્ધ આનંદકંદ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ નિજ સ્વરૂપ સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ શુદ્ધ હૈ ધ્રુવ આનંદ. ઉસકો રાગસે ભિન્ન પાડનેકા વીતરાગભાવરૂપી ભેદજ્ઞાનકા અભાવકે કારણ, સમજમેં આયા ? " રાગાદિ પરિણામ હિ. ઉપાદેયતિ " આ ઉપાદેયની વ્યાખ્યા કરી; છે ને ? ૧૦૭ ગાથા સમજમેં આયા ? ભગવાન આત્મા અપની વર્તમાન પર્યાય અવસ્થામેં, પર્યાય ચાર પ્રકારકી, અવસ્થા ચાર, ઉસમેં જો એક ઉદય ભાવકી અવસ્થા હૈ, ઓ અનાદિ કર્મ જડ હૈ ઉસકે તાબે આત્મા હોતા હૈ તો વિકાર હોતા હૈ. સમજમેં આયા. ? તાબે ન હો તો વિકાર હોતા નહિ, પર વિકાર કરાતે નહિ. સમજમેં આયા ? એકસો સાત ગાથા. પ્રવચનસાર દેખો ૪૫ ગાથા (ઔદયિકા ભાવાઃ) (જયસેનાચાર્યની ટીકામાંથી ગુરુદેવ વાંચે છે) " અત્રાહ શિષ્યઃ ' ઔદયિકા ભાવાઃ, બંધ કારણમ્ ઈત્યાગમનવચનં તર્હિ વૃથા ભવતિ- પરિહારમાહ- ઔદયિકા ભાવાબંધ કારણં ભવન્તિ, પરંતુ મોહોદયસહિતાઃ " એકલો ઉદય બંધકા કારણ નહિ. ગતિઆદિકા હોતા હૈ ને ઉદય ૨૧ બોલ આવ્યાને ? તો એકલા ગતિ આદિ ઉદય બંધકા કારણ નહિ. ઉસમેં મોહ મિલે, મિથ્યા ભ્રમ મિલે તો બંધકા કારણ હૈ. સમજમેં આયા ? વિશેષ દ્રવ્યમોહોદ યેડપિ સતિ ' હવે જડ કર્મકા ઉપસ્થિત ઉદય હોને પર ભી, ઉપસ્થિતકી વ્યાખ્યા થી ને ! ધનાલાલજી આ ઉપસ્થિત

આયા, ૪૫ ગાથા, દ્રવ્યમોહોદય, દ્રવ્ય જડ કર્મકા ઉદય હોતે છતે, ઉપસ્થિત હોતે પર ભી છતે 'યદિ શુદ્ધાત્માભાવનાબલેન ભાવમોહૈન ન પરિણમતિ' અપની શુદ્ધ ભાવનાકા આશ્રય લેકર જો વિકારપણે ન હો, તો "તદા બંધો ન ભવતિ" સમજમેં આયા? (કલીયર આવ્યું) હેં? (કલીયર છે) સ્પષ્ટ. બે વાત આવી. વશે અને આ વશ ન હો અને અપના શુદ્ધ સ્વભાવ ભગવાન આત્મા, નિર્મળાનંદકા આશ્રય લેકર વીતરાગ ભાવ પ્રગટ કરે તો ઉદય હોતે છતે પણ ઉસકા બંધકા કારણ ઉત્પન્ન હોતા નહિ. (વાહ રે વાહ) ૪૫ ગાથા પ્રવચનસાર ચાર ને પાંચ ક્યા કહેતે હૈ તુમ્હારે, પૈંતાલીસ સમજમેં આયા? ઓર સમયસારકી **૧૦૭ ગાથા**. જયસેનાચાર્યકી ટીકા. હોં. દોઈ જયસેનાચાર્યકી ટીકા.

જુઓ ક્યા કહેતે હૈ, જડ કર્મકા ઉદય જડમેં હૈ, ઐસા હોને પર ભી ભગવાન આત્મા, ઉસકે તાબે હો જાય તો રાગ દ્વેષ અજ્ઞાન ઉત્પન્ન કરે. ઔર સ્વભાવકે તાબે હો જાય તો ઉદય હોને પર ભી, રાગ નહિ હોતા, મિથ્યાત્વ નહિ હોતા. બંધ ભાવ નહિ હોતાઃ સમજમેં આયા? ન પરિણમતિ, ન બંધો ભવતિ. "યદિ પુનઃ કર્મોદયમાત્રેણ બંધો ભવતિ" કર્મની ઉપસ્થિતિ માત્રથી જો બંધ હોય તો– "તર્હિ સંસારિમાં સર્વદૈવ કર્મોદયસ્ય વિદ્યમાનત્વાત્ સર્વદૈવ બંધ એવ, ન મોક્ષ ઈત્યભિપ્રાયઃ" સમજમેં આયા? (હંમેશા બંધ રહેગા) હંમેશા બંધા રહેગા– અમારે પંડિતજી અચ્છા, સમજમેં આયા? જો કર્મકા ઉપસ્થિતિ માત્રસે બંધ હો તો સર્વ પ્રાણીકો કર્મકા ઉદયકી ઉપસ્થિતિ તો હૈ, તો કભી ઉસકો મોક્ષ હોનેકા અવસર મિલેગા નહિ.

ધનાલાલજી. (ઈસીલીયે સોનગઢવાલે નિમિત્તકો ઉડા દેતે હૈ) નિમિત્તકો ઉડાતે ક્યા? હૈ ઐસા કહેતે હૈ. આહાહા! (નિમિત્તકો સિદ્ધ કરતે હૈ) નિમિત્ત હૈ, પણ નિમિત્તકે તાબે જો હો તો વિકાર હોતા હૈ, નિમિત્તકે તાબે ન હો, ભગવાન આનંદ સ્વરૂપ ભગવાન સચ્ચિદાનંદ ઉસકા આશ્રય લેકર વીતરાગભાવે પરિણમતે હૈ તો રાગભાવે પરિણમાતે નહિં કર્મકી ઉપસ્થિતિ, નંદકિશોરજી. માટે અહીંયા કહેનેમેં આતા હૈ કે નિમિત્ત આત્મામેં કુછ કરતે નહિ, સમજમેં આયા? ક્યૂં કિ કર્મોદય માત્રેણ બંધો ભવતિ, કર્મના ઉદયની ઉપસ્થિતિ માત્રસે જો બંધ હોય તો, "સંસારિણાં સર્વદાય કર્મોદયસ્ય"– તો સંસારીને તો કર્મોદય સદાય હૈ. ઔર "વિદ્યમાનાત્વ" કર્મના ઉદયની હૈયાતિ તો છે. તો 'સર્વદાય બંધ એવ' તો સર્વદા બંધ જ હો. "ન મોક્ષ ઈતિઅભિપ્રાયઃ" મોક્ષ નહિ હોગા ઉસકો, સમ્યગ્દર્શન નહિ હોગા, કારણ કર્મ વિકાર કરાવે, કર્મ મિથ્યાત્વ કરાવે, કર્મ અવ્રત કરાવે. કર્મ પ્રમાદ કરાવે. તો ઉસકો છૂટનેકા અવકાશ મિલે નહિ. ધનાલાલજી. બરાબર હૈ? ત્યાં ગડબડ હૈ બધી બહુ. ઐસા પંડિત લોગો કહેતે હૈ ને કેટલાક ઐસા હોતા હૈ ને ફૈસા હોતા હૈ. ધૂળેય નહિ હોતી સૂન તો સહિ. આ તો કીતના સ્પષ્ટ હૈ ચોખ્ખું. દેખો.

૪૫ મેં હૈ ઔર ઉસમેં અહીંયા તો આપણે ક્યા કહેના હૈ દેખો અહીંયા- કે બંધ ઉદયકા ભાવા નિષ્ક્રિય અપારિણામિકાઃ- (જી. હા.) આપણે ઓ ચલતે હૈ ને. ૫૬ મી ગાથામેં જયસેનાચાર્યકી ટીકામેં ઐસા લીયા હૈ યહ યહાં બતાતે હૈ દેખો ઈસી પ્રકાર સિદ્ધાંતમેં કહા હૈ કે આપણે ચાલતા હૈ, " નિષ્ક્રિય શુદ્ધપારિણામિકઃ " અર્થાત્ શુદ્ધ પારિણામિકભાવ નિષ્ક્રિય હૈ. અર્થાત્ ત્રિકાળ જ્ઞાયક ધ્રુવ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ઓ તો પરિણતિ પર્યાય વિનાકી ચીજ હૈ. શેઠ! (બરાબર- જિસકા જોર જ્યાદા હો જાય) કિસકા ? (કર્મસે કે જીવકા- પટણીનું આવ્યું) ભાઈ કહે છે એમ પટણી આવ્યા હતા અહીં ભાવનગરથી, નહીં પ્રભાશંકર પટણી દિવાન, દિવાન હતા ભાવનગરમાં નહિં ? દરબારના દિવાન હતા. (રાજકીય માણસ) રાજકીય ઠીક હું પોલીટીકલ કહેવા માગતો હતો. એ ઠીક કહ્યું. રાજકીય માણસ થા, વ્યાખ્યાન સૂનને આયા, સારી કોર્ટ આઈ થી, ૯૩ અષાડ વદ અમાસ, સારી કોર્ટ આઈ થી. તો વ્યાખ્યાન ચલતા થા, તો સૂના, બહોત મગજવાળા થા લૌકિકમેં, રાજકીય માણસ થા તો ઉસને સૂના ઔર સૂનકર ખડા હો ગયા, પીછે કહે મહારાજ શું કહે ? આ તો મલ્લે મલ્લની લડાઈ છે. મલ્લે મલ્લની લડાઈ હૈ, કભી કર્મકા મલ્લ જોર કરે તો વિકાર અને કભી આત્માકા જોર રહે. આ શેઠે ઐસા કહા- (પણ શાસ્ત્રમાં એમ આવે છે) આવે પણ એ તો નિમિત્તની એ વાત છે. આવે છે ઇષ્ટોપદેશમાં ટીકામાં આવે છે. કભી જીવો બળીયો કભી કમ્મો બળીયો. ઓ પાઠ આતે હૈ. જુઓ ' કમ્મો બળીયોં ' કા અર્થ ક્યા ? અપની પર્યાયમેં વિકાર કરનેકા જોર હૈ તો કમ્મો બળીયો કહેનેમેં આતા હૈ. અને સ્વભાવ સન્મુખ જોર હોતા હૈ, અપના પુરુષાર્થસે તો આત્મા બળીયો હોકર વિકારકો ઉત્પન્ન કરતે નહિ. (વાહ રે વાહ- અપની ગલતિસે) ગલતિ અપની ને નાખે કર્મ ઉપર માળા ભારે અનાદિસે ટેવ જ એવી પડી છે. સમજમેં આયા ? આ તો બડા પંડિતનો પ્રશ્ન હૈ-પહેલેસે, અમારે તો પંચાવન વર્ષસે ચલતે હૈ, પચપન- દો પાંચ- સમજમેં આયા ? એકોતેરની સાલસે ચલતે હૈ કે કર્મસે વિકાર હોતા હૈ, કર્મસે વિકાર હોતા હૈ બિલકુલ નહિ હોતા હૈ.

" પરદ્રવ્યસે અપની પર્યાયમેં વિપરીતતા હો તો કભી વિપરીતતા છૂટેગી નહિ " સમજમેં આયા ?

ક્યા કહેતે હૈ યહાં, આપણે તો નિષ્ક્રિયકી બાત લીયા થા ઓલો તો રાત્રિ માટેનો પ્રશ્ન હતો એટલે ૧૦૭ ગાથા લીધી. (ખુલાસા હો ગયા).

વસ્તુ જ ઐસી હૈ ભાઈ, પણ એ અપની સ્વતંત્ર વર્તમાન દશા એ દશાકા કર્તા તો આત્મા હૈ. સમજમેં આયા ? આત્મા એટલે વર્તમાન ભલે પર્યાય, પણ આત્મા. પણ ઓ કર્તા કોઈ જડદ્રવ્ય હૈ ? " કરે કરમ સો હિ કરતારા ", વિકાર કરે તો એ વિકારકા કર્તા હૈ સમજમેં આયા ? " જો જાણે સો જાનનહારા " પણ રાગકા કર્તા ન હોકર, મૈં તો જ્ઞાન

ચિદાનંદ માત્ર હું ઐસી દૃષ્ટિ કરે તો રાગકા કર્તા ન હોકર રાગકા જ્ઞાતા હોતા હૈ. એ શેઠ! જોર નહિ હૈ. આહાહા!

ભગવાન આત્મા "નિષ્ક્રિય શુદ્ધપારિણામિકઃ" અર્થાત્ ભગવાન ધ્રુવ અવિનાશી જો સત્ હૈ, અવિનાશી જો ધ્રુવ સત્ હૈ, નિત્ય સત્ હૈ, એક સમયકી પર્યાય પરિણતિ વિનાકી ચીજ, એક સમયકી અવસ્થા હૈ, એ સિવાયકી ચીજ, ઐસા જો ધ્રુવ ભગવાન આત્મા, પરમ સ્વભાવભાવ ઓ તો નિષ્ક્રિય હૈ. ઉસમેં કોઈ પરિણતિ વિકારકી નહિ અને મોક્ષમાર્ગકી પરિણતિ પર્યાય એ દ્રવ્યમેં નહિ. આહાહા! સમજમેં આયા? નિષ્ક્રિયકા ક્યા અર્થ હૈ? કે શુદ્ધ પારિણામિકભાવ, ભગવાન ત્રિકાળ ધ્રુવ સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ નિત્યાનંદ અવિનાશી અંશ, એ "બંધકે કારણભૂત જો ક્રિયા દેખો, બંધકે કારણભૂત ક્રિયા રાગાદિ પરિણતિ ઉસરૂપ નહિ." પર્યાયમેં અવસ્થામેં વિકાર હૈ, ધ્રુવ વિકારકા કારણ નહિ ને ધ્રુવમેં વિકાર હૈ નહિ. આહાહા! (ત્રિકાળ મેં વિકાર નહિ) નહિ હૈ, વિકાર પર્યાયમેં હૈ, તેથી તો ચાર બોલ પર્યાયરૂપ કહ્યા, ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ, અવસ્થારૂપ અને એક ભાવ દ્રવ્યરૂપ કહ્યા. સમજમેં આયા? સાદી વાત છે પણ માણસને અભ્યાસ નહિ ને એટલે બહારના કડાકૂટામાં ઘૂસ ગયા. ધર્મને નામે, પણ આ સત્ય ક્યા હૈ ઉસકી ખબર નહિ.

કહેતે હૈ, નિષ્ક્રિયકા ક્યા અર્થ? પારિણામિક ભાવ, ત્રિકાળ ભાવ, ત્રિકાળ દળ, લ્યો દળ યાદ આવ્યું. એક પ્રશ્ન આવ્યો 'તો અરીસાનો, દળ લીયા હૈ ને ભાઈ. દળ શું એવો શબ્દ છે. પુરુષાર્થ સિદ્ધિ ઉપાય છે ને? પહેલી કડી, વંદન કીયા હૈ ને વંદન, અરીસાના દળમાં જેમ બધું દેખાય છે, એમ ભગવાનની પર્યાયમાં બધું દેખાય છે. એવો પાઠ છે ત્યાં હોં, પણ દળનો અર્થ ત્યાં પર્યાય લેવી, અરીસાની એમ છે. સમજ્યા કે નહિ?

છે પુરુષાર્થસિદ્ધિઉપાય? દળનું વળી એ પાછું મગજમાં ઉઠયું 'તું. દર્પણ-તળ. દર્પણ-તળ, તળ, સપાટી. ઉપરકી-દેખો.

તજ્જયતિ પરં જ્યોતિઃ સમં સમસ્તૈરનન્તપર્યાયૈઃ।
દર્પણતલ ઈવ સકલા પ્રતિફલતિ પદાર્થમાલિકા યત્ર।।પુ.સિ.ઉ.ગાથા-૧

જુઓ. શું ક્યા કહેતે હૈ દેખો, દર્પણ તળ. દર્પણ જો હૈ ને દર્પણ ક્યા કહેતે હૈ? અરીસા, ઉસકી ઉપરકી સપાટીકી પર્યાયમેં આ **ત્રિકાળ** જાનનેમેં આતા હૈ, ત્રિકાળી દળમેં નહિ. તળમેં જાનનેમેં આતા હૈ એ દળમેં નહિ (તળ ને દળ બે શબ્દ) એ તો વળી એની હારે. ફરીને- જેમ અરીસા હૈ અરીસા એ તો સારા દળ ભી હૈ ઔર એક સમયકી અવસ્થા દશાએ ઉપરના તળ નામ નીચેની ન લેતા અહીંયાથી ઉપરથી લેના, નહીંતર તો તળ નામ તળીયા લેના હૈ- પણ એ ન લેતા બહારકી જો અવસ્થા ઉસકા નામ તળ અરીસામેં એક સમયકી અવસ્થામેં જો જો ચીજ દેખને મેં આતી હૈ ને? વો તો અરીસાકી અવસ્થા હૈ. વહ ચીજ નહિ એક સમયકી દર્પણકા દળ જો ત્રિકાળ હૈ ઉસકી ઉપરકી

અવસ્થાકો અહીંયા તળ કહેતે હૈ. એ તળમેં સબ જાનને દેખનેમેં આતા હૈ. ઐસે ભગવાન આત્મા, અહીં જુઓ; જ્ઞાનકી, કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય પણ ક્ષાયિકભાવે પણ પર્યાય હૈ, તો ઓ પર્યાયમેં લોકાલોક જાનનેમેં આતા હૈ. અરીસાકા દળ જો ત્રિકાળ હૈ, ઐસે યહાં પારિણામિક ભાવ જો ત્રિકાળ દળ હૈ ઉસમેં જ્ઞાનકી પર્યાય નહિ, કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય નહિ.

આ તો અમૃતચંદ્રાચાર્યનો શ્લોક– " દર્પણ તલ ઈવ સકલૌ " બધા લોકાલોક, ત્રણ કાળકા દ્રવ્ય વસ્તુ ઉસકી શક્તિ ઔર ઉસકી અવસ્થા, દર્પણના તળમેં જેમ દીખનેમેં આતા હૈ, ભગવાનકી જ્ઞાન પર્યાયમેં જાનનેમેં આતા હૈ. એ જ્ઞાનકા દળ જો ત્રિકાળ ધ્રુવ હૈ ઉસમેં નહીં. એઈ ભીખાભાઈ આહાહાહા ! હીરાભાઈ.

ભગવાન ધ્રુવ વસ્તુ હૈ, ઓ તો તળકી એક સમયકી કેવળજ્ઞાનકી પર્યાયસે ભી ભિન્ન હૈ. જેમ ઓ અરીસાકા દળ ભિન્ન હૈ, એક સમયકી પર્યાય, અહીં દાખલો ભાઈ બહુ આપ્યો છે ભાઈએ આપણા સોગાની. સોગાનીએ દાખલો ઘણી વાર આપ્યો છે. ન્યાલચંદ સોગાની સમજમેં આયા ? કલકત્તાવાળા જો આત્મજ્ઞાન પાકર સ્વર્ગમેં ચલે ગયે. ઔર અલ્પકાળમેં કેવળજ્ઞાન લેગા ઐસી ઉસકી તાકાત હૈ. સમજમેં આયા ? ઉસને ઘણીવાર દર્પણતળ દર્પણ દળ દર્પણ દળ ઐસી વાત લીયા હૈ. કે દર્પણકા દળતો ત્રિકાળ ભિન્ન હૈ. ઉપરકી અવસ્થામેં સબ સ્વચ્છતાકે કારણ ઓ સબ પ્રતિબિંબ બિંબકા પ્રતિબિંબ ઉસકી પર્યાયમેં દેખનેમેં આતા હૈ દર્પણકા દળ તો તદ્દન ભિન્ન હૈ સમજમેં આયા ?

ઐસે ભગવાન આત્મા ઉસકા જ્ઞાન દળ જો ત્રિકાળ હૈ જ્ઞાન દળ ગુણ, ધ્રુવ ઉસમેં જાનનેકી ક્રિયાકી પરિણતિ નહિ, ઓ તો નિષ્ક્રિય હૈ. સમજમેં આયા. ?

તો દર્પણ તળનું કહ્યુંને ? અહીં તળનો અર્થ આમ ન લેતા, આમ તળ લેના – (તળ એટલે કયા) ઉપરની સપાટી ઉપરકી સપાટી, દર્પણકી ઉપરકી સપાટી. ઐસે ભગવાન આત્મા આનંદકંદ જ્ઞાનકા ધ્રુવ વસ્તુ હૈ. ઉસકી ઉપરકી પર્યાય ઉસકી સપાટી હૈ, વસ્તુ તો વસ્તુ ધ્રુવ હૈ ઉસમેં તીન કાલકા જાનના ફાનનાકી પર્યાય ઉસમેં હૈ નહિ. આરે આ. સમજમેં આતે હૈ ને ? સમજાય એવી વાત છે હોં ઐસી કાંઇ નહિ ભગવાન ત્રણ લોકનો નાથ પોતે છે, એને કયાં એની ખબર છે. સમજમેં આયા ? પરમાત્મા સ્વરૂપ પોતે અપનેમેં પૂરા પડયા હૈ. ક્યાંય ગોતતે ને શોધતે ક્યાંક ડુંગરામાં પડયો હશે ક્યાંક શૈત્રુંજ્ય હશે ક્યાંક સમેદશિખર હશે. એઈ આવે છે ને ! ભાઈ સમયસાર નાટકમાં મેરો ધણી હૈ મેરે પાસ એવું આવે છે કાંઈ (બંધ અધિકાર) બંધ દ્વાર હૈ ઉસમેં હોગા (૪૮ પદ)

કયાંક હશે ? મેરો ધણી હૈ ઐસા કયાંક લિખ્યા હૈ, આ અહીં આવ્યું જુઓ રાગાદિ શુદ્ધતા અશુદ્ધતા અલખકી. વિકારી પર્યાય પણ ભગવાનની પર્યાય છે અને ત્રિકાળી શુદ્ધ પર્યાય પણ અલખ, પર્યાય હૈ હોં, નિર્મળ પર્યાય એ બી આત્માકી હૈ. એ કાંઈ પર્યાય પરકી હૈ ઐસા હૈ નહિ. સમયસાર નાટકમાં બંધ દ્વાર

"કેઈ ઉદાસ રહે પ્રભુ કારન, કેઈ ઉદાસ રહે પ્રભુ કારન.
કેઈ કહે ઉઠી જાય કહીકે – હાલો જઈએ આમ, મળશે ક્યાંક
કેઈ પ્રનામ કરે ગઢિ મૂરતિ – મૂર્તી–ગદીને પ્રણામ કરે છે જય
ભગવાન, આપજો કાંઈક. 'કેઈ પહાડ ચઢે ચઢિ છીંકે"

છીંકે. શું કહેવાય ? આ ડોળી, ડોળમેં ચઢતે હૈ ને લોકો ઉપર "કેઈ પહાડ ચઢે ચઢિ–છીકેં"– "કેઈ કહે અસમાનકે ઉપરિ, કેઈ કહૈં પ્રભુ હેઠ જમીંકે" કોઈ કહે હેઠે ને કોઈ કહે ઉપર અરે સૂન તો સહી ભગવાન "મેરો ધની નહિ દૂર દેશાંતર" મેરો ભગવાન નહિ દૂર દેશાંતર કાળસે દૂર નહિ અને ક્ષેત્રસે દૂર નહિં. "મોહીમેં હૈ મોહિ સૂઝત નીકે" મેરામેં હૈ, મૈં પરમાત્મા સચ્ચિદાનંદ અખંડાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ હું "મોહિમેં હૈ મૂઝે સૂઝત નિકૈ" બરાબર મેરેકો સૂઝતે હૈ. બનારસીદાસ. કળશ ટીકામેં નહિ હૈ. ઉપરસે લીયા હૈ મેરો ધની નહિ દૂર દેશાંતર, મોહિમેં હૈ મૂઝે સૂઝત નિકૈ સમજમેં આયા. ? અન્ય ક્ષેત્રમેં કાંઈ નહિ. હમમેં હૈ ઔર હમે ભલે પ્રકાર અનુભવમેં આતા હૈ. બંધ દ્વાર– ૪૮ સમજમેં આયા ?

કયા કહેતે હૈ ? જૈસે અરીસાકા દળ ત્રિકાળ કાયમ દળ પિંડ ઉસમેં સ્વચ્છતાકી ઉપરકી જો પર્યાય હૈ. ઉસમેં પર્યાયમેં સબ ઝાંખી પડતી હૈ પ્રતિબિંબ, દળ તો ઐસા ને ઐસા હૈ, ઐસે ભગવાન આત્મા ઉસકા જો ત્રિકાળી દળ હૈ, એક સમયકી કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય સિવાયકા, સિવાય કહેતે હૈ ને ? (અલાવા) અલાવા બધી તમારી હિંદી આવડે છે અમને અહીં અલાવા શબ્દ ચલતે હૈ, એક સમયકી કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય જીસમેં તીન કાળ, તીન લોક જાનનેમેં આતા હૈ, એ પર્યાયસે દળ તો તદ્દન ભિન્ન હૈ. મુળચંદભાઈ.

એ નિષ્ક્રિયકા અર્થ કયા ? કે બંધ કે કારણભૂત ક્રિયા રાગાદિ પરિણતિ ઉસરૂપ નહિ, દેખો ઉદયભાવકી પરિણતિરૂપ રાગ હોતા હૈ અપની પર્યાયમેં, ઓ દ્રવ્યમેં નહિ ધ્રુવમેં નહિ અંતર સ્વભાવ ત્રિકાળ આનંદ મૂર્તિ ભગવાન ઉસમેં રાગ નહિ. રાગકી બંધકી પર્યાય, બંધકા કારણકી અવસ્થા ઓ ત્રિકાળ પારિણામિકભાવ સહજભાવ ઉસમેં હૈ નહિ. કહો સમજમેં આતે હૈ કે નહિ ? આ તો સાદી ભાષા હૈ, ઉસમેં કોઈ ઐસી કોઈ નહીં. ઉસરૂપ નહિ હૈ, જૈસે અરીસામેં કોલસા, કેરી–કેરી, આમ–આમ, દેખતે હૈ ને અંદર તો આમ કેરી નહિ હૈ અંદર અંદરમેં તો અરીસાકી ઉપરકી તળકી, સપાટીકી પર્યાય યે તો હૈ, ઓ તો કોઈ આમ નહિ કેરી, કોલસા કોલસા હૈ નહિ. ઐસે ભગવાન આત્મા અખંડાનંદ ધ્રુવ પ્રભુ અવિનાશી તત્ત્વ જો હૈ એ ઉપરકી એક સમયકી પર્યાયમેં તીન કાલ તીન લોક દેખતે હૈ. એ એક સમયકી પર્યાય અને રાગ, એ દ્રવ્યમેં નહિ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

એ અશુદ્ધતા જીસકો દોષ કહેતે હૈ, એ દ્રવ્યમેં નહિ. એ અશુદ્ધકી પરિણતિ વસ્તુમેં નહિ. કેમકે એ તો અશુદ્ધ પરિણતિ હૈ, પર્યાય હૈ, સક્રિય અવસ્થાકા ભાવ હૈ. એ સક્રિય રાગકી અવસ્થાકા ભાવ ત્રિકાળ દ્રવ્યમેં હૈ નહિ, શોભાલાલજી ! આ તો બેસે એવું છે

હોં સમજાય એવું છે ન સમજાય એવું નથી. એમ નહિ, ન સમજાય એવું અહીં કહેવું નહિ અમારી પાસે. ઓલો હતો ને ભાઈ શું કહેવાય (નેપોલિયન, અશક્ય મારી પાસે નથી) " અશકય અમારી પાસે કહેના નહીં. એ તો મફતનો પરનું કરી શકે નહીં ને. " અશક્ય હૈ એ મેરી પાસ લાના નહિ... એના શબ્દકોષમાં નથી. એમ અહીંયા ન સમજાય એમ આત્મામાં હૈ નહિ. શબ્દકોષમેં, સિદ્ધાંતમેં ભી ઐસા હૈ નહિ.

ભગવાન સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ, અખંડ આનંદ ધામ ઉસકી પર્યાયમેં ન સમજનેમેં આવે ઐસી ચીજ ઓ હૈ નહિ, કલંક લાગતે હૈ, ન સમજાય ઐસા કહેના એ કલંક લાગતે હૈ. કહેતે હૈ, શુદ્ધ પારિણામિકભાવ જો ત્રિકાળ દળ ઓ તો બંધકે કારણભૂત ક્રિયા, ક્રિયા, દેખો ક્રિયા કીધીને ? ઓલું નિષ્ક્રિય છે ને ? ત્રિકાળ શુદ્ધ ભાવ ધ્રુવ નિષ્ક્રિય હૈ, તો રાગાદિકી ક્રિયા કહેનેમેં આયા, જડકી ક્રિયા નહિ, પરકી ક્રિયા નહિ. (વો તો કહાં કી કહાં રહી).

બંધકે કારણભૂત જો ક્રિયા નામ પરિણતિ નામ પર્યાય રાગાદિ પરિણતિ, રાગ, મિથ્યાત્વ, અજ્ઞાન, રાગ દ્વેષ ક્રોધ માનકી અવસ્થા ઉસરૂપ તે ત્રિકાળી દળ ભગવાન ધ્રુવ તે નહિ બરાબર હૈ ? (બરાબર) એ માટે સામે પાના રખા હૈ. ઔર મોક્ષકે કારણભૂત જો ક્રિયા, મોક્ષકે કારણરૂપ ક્રિયા, શુદ્ધ ભાવના પણ પર્યાય, શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ ઓલી રાગાદિ પરિણતિ હતી, આ શુદ્ધભાવના પરિણતિ, આત્મામેં શુદ્ધ ધ્રુવકા લક્ષ કરકે વીતરાગી દર્શન, વીતરાગી જ્ઞાન ને વીતરાગી પરિણતિ ઉત્પન્ન હોતી હૈ. આ પરિણતિ ક્રિયા હૈ, ઓ ત્રિકાળી નિષ્ક્રિયમેં હૈ નહિ. સમજમેં આયા ? (એ હિ બાત સમજાનેકો આપને શિબિર લગાયા થા) ઇ કાંઈ ખબર નહિ અમને વિકલ્પ તો ઈતના થા કે આ ગાથા ચલી ગઈ અમૃતચંદ્રાચાર્યકી, તો પીછે કહ્યું આ ગાથા રહી જાય છે, રહ જાતી હૈ, તો કલાસ વખતે લેગા કીધું. ઐસા વિકલ્પ આયા થા તો રામજીભાઈએ છપા દીયા પંદરસો પાના, સબકે હાથમેં રખે તો કૈસા અર્થ હોતા હૈ, અદ્ધરસે અર્થ હોગા ? કહાંસે અર્થ હોગા ? સમજમેં આયા. ?

ભગવાન આત્મા અવિનાશી જો અંશ હૈ ત્રિકાળ ઔર પર્યાય હૈ એ તો નાશવાન હૈ. ચાહે તો કેવળજ્ઞાનકી પર્યાય ભી નાશવાન હૈ. એ નંદકિશોરજી – (ક્યા કહેતે હૈ આપ) ક્યા કહેતે હૈ આ ? કેવળજ્ઞાન હૈ યહ ગુણકા ઉત્પાદકી નઈ પર્યાય હૈ એક સમયકા જો કેવળજ્ઞાન હુઆ, વો દૂસરે સમયે નહિ રહેગા, દૂસરે સમય વ્યય હોગા, નાશ હોગા, કેવળજ્ઞાન પર્યાય નાશવાન હૈ, ભગવાન ત્રિકાળી પારિણામિકભાવ અવિનાશી હૈ. સમજમેં આયા ? તો અવિનાશી ભગવાન ઉપર દૃષ્ટિ દેનેસે સમ્યગ્દર્શન ને ધર્મ હોતા હૈ, સમજમેં આયા. ?

કહેતે હૈ, મોક્ષકે કારણભૂત દશા, મોક્ષ તો પૂર્ણ દશા, ઉસકા ઉપાય-ઉપાય કારણભૂત લીયાને ? ખરેખર પર્યાય ઉસમેં હૈ એમ કહેતે હૈ. જો ક્રિયા શુદ્ધ ભાવના

પરિણતિ દેખો; શુદ્ધ ભાવના એટલે શુદ્ધ ત્રિકાળી જ્ઞાયકભાવ ઉસમેં એકાગ્રતારૂપ પરિણતિ, શુદ્ધ ત્રિકાળીભાવ, ઉસમેં એકાગ્રતારૂપી અવસ્થા, જીસકો મોક્ષમાર્ગ કહીએ, જીસકો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર કહીએ, ઉસરૂપ ભી ધ્રુવ નહિ. મુળચંદભાઈ ! આહાહા ! ઈશ્વરની લીલા હૈ ઐસી અપની-અપની લીલા હોં દૂસરેકી નહિ. એ ભગવાન આત્મા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ધ્રુવ અવિનાશી ભગવાન અંદર વસ્તુકા ભાવ ઉસમેં તો કહેતે હૈ ઓ ભાવ પારિણામિકભાવસે પીછાનનેમેં આતા હૈ. ઓ ભાવમેં બંધકા કારણ જો મિથ્યાત્વ રાગદ્વેષ પરિણામ જો બંધકા પાંચ કારણ કહેતે હૈ ને ? મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય અને યોગ ઓ ક્રિયા ધ્રુવમેં નહિ. પારિણામિકભાવ જો નિષ્ક્રિય હૈ ઉસમેં ઓ ક્રિયા નહિ. એ હિંમતભાઈ આ ઝીણું પડશે થોડું કોઈ દિ' સાંભળ્યું ય ન હોય ને એને. જયંતિભાઈને તો હજી નવું લાગે ને ? કહો સંમજમેં આયા. ?

" મોક્ષકે કારણભૂત જો ક્રિયા ", જુઓ ક્રિયા તો આઈ; કોઈ કહેતે હૈ કે ક્રિયાકો ઉડાડતે હૈ, પણ કઈ ક્રિયા ? સૂન તો સહી (એક ક્રિયા બહારની અને એક શુભકી ક્રિયા) શુભકી ક્રિયા (જડમાં) સમજમેં આયા ? શરીર, વાણીકી ક્રિયા પર્યાય એ તો જડમેં રહી. ઔર રાગકી ક્રિયા પર્યાય તો વિભાવિક ક્રિયા એ તો બંધકા કારણમેં રહી. સમજમેં આયા ? વ્યવહાર રત્નત્રયકા વિકલ્પ હૈ એ તો બંધકા કારણમેં ગઈ, ઉદયભાવમેં ગઈ, સમજમેં આયા. ? બંધકા કારણરૂપ જો રાગાદિ વો દયા, દાન, વ્રત, આદિ દેવગુરુ શાસ્ત્રકી શ્રદ્ધાના વિકલ્પ, એ મિથ્યાત્વ નહિ, એ તો રાગ, એ રાગકી પરિણતિ બંધકા કારણમેં ગઈ, એ મોક્ષકા કારણમેં નહિ, એ ક્રિયા મોક્ષકા કારણકી નહિ. આહાહા ! કહો મોક્ષકા કારણભૂત જો ક્રિયા, એ ક્રિયા હૈ કે નહિ અંદર ? મોક્ષકા કારણકી ક્રિયા આત્મામેં હૈ. પણ કઈ ક્રિયા ? " શુદ્ધાત્મ ભાવના પરિણતિ " આહાહા ! ભગવાન આત્મા પૂરણ ધ્રુવ સચ્ચિદાનંદ, નિત્યાનંદ ઉસમેં દૃષ્ટિ લગાનેસે, ઉસકો ધ્યેય બનાનેસે, એક સમયકા નિમિત્ત, રાગ ને પર્યાયકા ધ્યેય છોડ કરકે, આ ગ્રહણપૂર્વક ઓ ત્યાગ હોતા હૈ કયા કીયા ? ભગવાન ધ્રુવ સ્વરૂપ ઉસકો ધ્યેય બનાકર જો સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્રકી ક્રિયા, વીતરાગી પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, તો મિથ્યાત્વ ને રાગકા ત્યાગ હો ગયા, ઓ ત્યાગ હો ગયા. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

" મોક્ષકે કારણભૂત " મોક્ષ જે પૂરણ સિદ્ધપદ, ઐસી નિર્મળ અવસ્થા સિદ્ધકી ઓ બી પર્યાય હૈ ઓ પર્યાય બી ધ્રુવમેં તો નહિ. પણ ઓ પર્યાયકા કારણ શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ વીતરાગ નિર્દોષ શ્રદ્ધા જ્ઞાન ને શાંતિ ઐસી જો સક્રિય નામ પર્યાયકી પરિણતિ ધ્રુવમેં નહિ, એ પારિણામિકભાવમેં હૈ નહિ. આરે ભારે ભાઈ વાત. કેટલાકે તો સાંભળ્યું ન હોય આવું. હેં ? (ક્યાં સાંભળે) મુળચંદભાઈને ઠીક-કેટલાકે તો સાંભળ્યું ય નહિ હોય નવા - હિંદુસ્થાનમાં આમથી આમ શિખર જાવ, સમેદશિખર જાવ ને આમ જાવ ને પાલીતાણે

જાવને (દૃષ્ટિએ અકર્તા, વ્યવહારે કર્તા) વ્યવહારે કર્તા ધૂળેય નહિ હૈ સૂન તો સહી. પરકા કર્તાકિ તો અહીં બાતેય નહિ હૈ. સમજમેં આયા. ? (સાંભળ્યું ય ન હોય – ઈસકા કયા મતલબ) સૂના હિ નહી કયા ચીજ હૈ યૂં. સૂના હિ નહિ, કાને નહિ પડી બાત. સમજમેં આયા ? એ અમુલખચંદજી દેખો બાત (અલૌકિક હૈ) અલૌકિક હૈ બાત. આહાહા ! ભગવાન તેરી ચીજ તો જો પહેલી શ્રદ્ધા જ્ઞાનમેં તો લે સમજમેં આયા ?

ભારે ગાથા અલૌકિક બાત હૈ હોં. (જી. જી. પ્રભુ) આ તો આ ફેરના શિબિરમેં અરછી બાત, આ નીકળી ગઈ હૈ હોં. લ્યો આ તો દસમું વ્યાખ્યાન છે ને આ દસમું વ્યાખ્યાન છે, આ પાનામેંસે દસમું વ્યાખ્યાન હૈ – એઈ (ભવી ભાગન જોગ, વાત આ ગઈ) હા. સચ્ચી બાત હૈ હોં ભાઈ વાત તો ઐસી હૈ (અનુભવકી તૈયારી ઐસી વાણી નીકલતી હૈ) ભગવાન ત્રિલોકનાથ, પરમાત્મા પરમેશ્વરના મુખે દિવ્ય ધ્વનિ જો આઈ,આ આઈ હૈ.

કહેતે હૈ, ભગવાન આત્મા બે અંશ, એક ત્રિકાળી ધ્રુવ અંશ ઔર એક સમયકી પર્યાય, અવસ્થાકા અંશ, તો પર્યાયકા જે અંશ હૈ ઉસમેં ઓ દો પ્રકાર, એક વિકારકી પર્યાયકા અંશ બંધકા કારણરૂપ ઓ બી ધ્રુવમેં નહિ અને એક મોક્ષકા કારણરૂપ શુદ્ધ નિર્મળ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર મોક્ષકા માર્ગ જો નિર્મળ વીતરાગી પર્યાય, ઓ બી ધ્રુવમેં નહિ. કારણકે ઓ ક્રિયા હૈ અને વસ્તુ અક્રિય હૈ. આહાહા ! કોઈ દિ' સાંભળ્યું ય ન હોય એય હિંમતભાઈ બધો એમ ને એમ ગાળ્યો વખત. વાંચન કરવા ને આ કરવા ને હો હા. અહીં બનાવી દીધું કોલેજ શું કીધું બોટાદમાં કાંઈ એય જયંતિભાઈ, શું કીધું બોટાદમાં ક્યાંય હતું ને નહિ ? (સ્મારક બનાવ્યું. કોલેજ) કોલેજ બનાવી શું કહે ભાષા ના આવડે બેસી રહે આમ જરી હાથ રાખીને ધૂળેય નથી કાંઈ કર્યું સાંભળને હવે ? કોણ કરે ? શું કીધું ઈ ? (કોલેજ) કોલેજ કોલેજ કોણ કરે ? કોલેજ તો જડની અવસ્થા એ કાળે પર્યાયનો પરિણમનનો કાળ હોય સ્વકાળ હોય તો હોતા હૈ ત્યાં દૂસરા કોઈ કોલેજકો કર સકતે હૈ ? (કોઈ કરતું તો હશે ને ?) હા, કરે છે ને ? એ પરમાણુંઓ, પરમાણુંઓ પલટતે પલટતે પલટતે જેમ નદીકા પ્રવાહ ચલતે હૈ અને પ્રવાહ જેમ નજીકમાં આતે હૈ ઐસે પલટતે પલટતે પર્યાય હોતી હૈ ઉસમેં, દૂસરા કરે કૌન ? ઓ તત્ત્વ હૈ કે નહિ ઓ જડ ? સમજમેં આયા. ?

અહીં તો રાગ કરતે હૈ, ઓ બી મિથ્યાત્વ ભાવમેં, રાગ મેરા ને રાગકા કર્તવ્ય મેરા. ચલે જા સંસારમાં (ચલે જા સંસારમેં) રખડને કો. કારણ કે કર્તા હોય એ ભોક્તા હોતા હિ હૈ. આહાહા ! અહીં તો ફકત ઈતના જણાના હૈ, કે ભગવાન ત્રિકાળી પ્રભુ. અવિનાશી શક્તિનું સત્ત્વ, ભાવ ઓ નિષ્ક્રિય હૈ, ઉસમેં હાલત, પર્યાય, દશા ઉપર હોતી હૈ સમજમેં આયા ? એ દશામેં દો પ્રકાર અથવા ચાર ભાવ એક ઉદયભાવ, ઉપશમભાવ,

ક્ષયોપશમભાવ, ક્ષાયિકભાવ તો ઉસમેં બંધકી કારણભૂત જો ક્રિયા ઉદયભાવ દેખો, ઉદયકો તત્ત્વ કહાને ? મોક્ષશાસ્ત્રમેં દૂસરા અધ્યાયમાં પહેલો બોલ મિશ્ર, ઉદય આદિ સ્વતત્ત્વ જીવકા સ્વતત્ત્વ પાંચેયને સ્વતત્ત્વ કહે છે જીવ સ્વતત્ત્વ, સત્ત્વ ઉસકા હૈ ઓ પર્યાયકા અંશ તત્ત્વ ઉસકા હૈ ઓ સમજમેં આયા ?

એ તો યહાં બતાયા કે ચાર ભાવ પર્યાયરૂપ હૈ. આહાહા ! (એ તો રહસ્ય હૈ રહસ્યમય બાત હૈ) કહેતે હૈ મોક્ષકે કારણભૂત જો ક્રિયા, પલટના, પલટના સમ્યગ્દર્શનજ્ઞાનચારિત્રરૂપ, નિર્વિકલ્પ, શાંતિ ને આનંદરૂપ દશા એ શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ, એ વીતરાગી અવસ્થા, નિર્દોષ દશા જો ધ્રુવકો ધ્યેય કરકે બની વો, પણ વો ધ્રુવકા ધ્યેય કરકે જો શાંતિ બની, ઓ શાંતિકી ક્રિયા, નિષ્ક્રિય ધ્રુવમેં નહિ. આહાહા ! સમજમેં આયા ?

એક ઐસી ચીજ હૈ વીતરાગ માર્ગમેં ઐસા ખ્યાલ તો આયેગા કે નહિ ઉસકો ? (આયેગા, આયેગા) સમજમેં આયા. ? આહાહા ! શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ–પરિણતિ, પરિણતિ સમજે પર્યાય ? શુદ્ધ ભાવના અર્થાત્ જુઓ આ ભાવના ઓલા કહેતે હૈ ને – ભાવના એટલે ચિંતવના, વિકલ્પ એ નહિ. અહીં તો શુદ્ધ ધ્રુવમેં એકાગ્ર હોકર, વીતરાગી નિર્દોષ આનંદકી પર્યાય, પ્રગટ હુઈ એ સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર, ઉસકો શુદ્ધ ભાવના કહેતે હૈ. સંકલ્પ વિકલ્પ, ચિંતવન કરના ઓ ભાવના નહિ, એ ઉદયભાવમેં ગયે, એ તો બંધકા કારણ હૈ. સમજમેં આયા. ?

શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ ઉસરૂપ ભી નહિ હૈ, ઉસરૂપ ભી નિષ્ક્રિય જો ધ્રુવ ચીજ અવિનાશી હૈ હૈ હૈ હૈ અનાદિસે હૈ ભગવાન, સમજમેં આયા ? કેમકે આ તો હૈ. અનાદિકા હૈ સમજમેં આયા ? એ વસ્તુ તો અનાદિકી હૈ. જો અનાદિકી હૈ વો દૃષ્ટિમાં આઈ, તો કહેતે હૈ કે એ દૃષ્ટિકી ક્રિયા ધ્રુવમેં નહિ. સમજમેં આયા ? દૃષ્ટિ ધર્મ તો નઈ પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ, ધર્મ કોઈ ગુણ નહિ, ધર્મ કોઈ દ્રવ્ય નહિ, ધર્મ તો પર્યાય હૈ, અવસ્થા હૈ. સમજમેં આયા ? એ અવસ્થા ત્રિકાળ રહેનેવાલી ચીજ, ઉસકો ધ્યેય બનાકર, જો પર્યાય ઉત્પન્ન હુઈ એ મોક્ષકા કારણરૂપ પર્યાય, નિષ્ક્રિય ધ્રુવમેં નહિ. જીસકો ધ્યેય બનાયા ઉસમેં ઓ ક્રિયા નહિ. આહાહા ! એ ભીખાભાઈ (જી. પ્રભુ) ભારે વાત ભાઈ હૈં ? (આપ જે કહો તે બરાબર) વસ્તુ ઐસી હૈ, કોણ કહે ?

" ઈસ લીયે ઐસા જાના જાતા હૈ કે " આ કારણે ઐસે જાનનેમેં આતા હૈ કે, " શુદ્ધ પારિણામિક ભાવ ધ્યેયરૂપ હૈ " દેખો, નિષ્ક્રિય હૈ માટે ધ્યેયરૂપ હૈ. " નિષ્ક્રિય હૈ એ કારણે ધ્યેયરૂપ હૈ " સક્રિય પરિણામ ઓ ધ્યેયરૂપ નહિ. સક્રિય પરિણામ ધ્યેય બનાતે હૈ દ્રવ્યકો. (ધ્યાનનું ધ્યેય) શુદ્ધ પારિણામિકભાવ ધ્યેયરૂપ હૈ, અંતર જ્ઞાયક ત્રિકાળી ભગવાન સત અવિનાશી ઓ દૃષ્ટિમેં ધ્યેયરૂપ હૈ, " પણ ધ્યાનરૂપ નહિ. " આ ધ્યાન કોને કહ્યું શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ, શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ ઓ ધ્યાન, ઓ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયિકભાવે

તીન ગીનનેંમેં આયા વો. સમજમેં આયા ? આ પાનું તો જરી વાંચે ને વિચારે તો કાંઈ ખ્યાલ આવે, પાનું ઘરે લે જાના, ઉસમેં કાંઈ હરકત નહિ હૈ. સમજમેં આયા ?

વાંચે તો ખરા કે આવો અર્થ કર્યો ઉસમેંસે, છોડીને જાય તો ખબર ન પડે કાંઈ ઐસા પાના તો રક્ષા કરના હોં, પાનાકી બરાબર (પાના કે અલાવા કુછ તો દો મહારાજ) આ દેતે હૈ ને ? કયા કહેતે હૈ ? કોણ દે ને કોણ લે. આહાહા ! ઓ પર્યાય કાંઈ બહારથી આવે છે ? ઓ પર્યાય, પર્યાયમેંસે, દ્રવ્યમેંસે આતી હૈ પણ દ્રવ્ય ધ્રુવ હૈ, ઓ તો ત્રિકાળીમેં ધ્રુવ સદેશ હૈ, ભેદરૂપ કહેનેસે ઓ પર્યાય ધ્રુવમેંસે, દ્રવ્યમેંસે આતી હૈ.

સામાન્યરૂપ જે ધ્રુવ હૈ, ઓ તો પર્યાય વિનાકી ચીજ હૈ અભેદ. સમજમેં આયા ? માટે ધ્યાનરૂપ નહિ, મોક્ષમાર્ગ ધ્યાન હૈ, મોક્ષમાર્ગ ધ્યાન હૈ, સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન-ચારિત્રકી પર્યાય ધ્યાનરૂપ હૈ. શુદ્ધ ભાવના પરિણતિ, પર્યાય ધ્યાનરૂપ હૈ, ધ્રુવ ધ્યાનરૂપ નહિ સમજમેં આયા ? " ધ્યાનરૂપ નહિ " " કિસ લીયે ? " " કયૂંકિ ધ્યાન વિનશ્વર હૈ " આહાહા ! લ્યો ક્ષાયિક સમકિત પણ એક સમયકી પર્યાય હૈ. ગજબ વાત, સમજમેં આયા ?

ઔર શુદ્ધ પારિણામિકભાવ તો અવિનાશી હૈ, ભગવાન ત્રિકાળી અખંડાનંદ પ્રભુ હૈ હૈ હૈ હૈ અનાદિ અનંત એ તો અવિનાશી ચીજ હૈ. પરિણતિ અવસ્થા હૈ ઓ તો બદલતી નાશવાન હૈ, માટે નાશવાન ચીજ ધ્રુવમેં હૈ નહિ. ધ્રુવકા ધ્યેય હો, પણ એમાં ધ્યાનકી પર્યાય કયૂં નહીં હૈ, એનું કારણ વિશેષ આવશે.

* * * * *